

BRUGES-LA-MORTE.

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ).

“Όταν μίαν ξαρινήν ημέρα, κυριευμένος ἀπὸ τὴ μονοτονία καὶ τὴν πλήξῃ τῆς Écluse, ἑνὸς νοικοκυρεμένου, εἰδυλλιακοῦ χωριοῦ τῶν Ὀλλαντικῶν συνόρων, σκέφτηκα νὰ πάω στὴ Bruges, τὴν πεθαμένην αὐτὴ πολιτεία τῆς δυτικῆς Φλάντρας, δὲ φανταζόμενον πῶς ἀναλάμβανα τὸ μεγαλύτερο αἰσθητικὸ ταξεῖδι: ἕνα ἀναδρομικὸ ταξεῖδι ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ στὸ Φλαμαντικὸ μεσαιῶνα. Δὲν πῆγα πρὸς τὴ Bruges μὲ τὸν ἄρρωστο καὶ νοσταλγικὸ πόθο τῶν παλιῶν χουσοθηρῶν γιὰ τὸ Ἑλ Ντοράντο, τὴ θρυλικὴ αὐτὴ πολιτεία μὲ τῆς κατάχρυσες πύλες καὶ τὰ σμιλεμένα σ’ ἐναλλαγῆς χρυσοῦ καὶ ἄργυρου παλάτια ποῦ λαμποκοποῦσαν ἐκθαμβωτικὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο σὲ μιὰ παρθένα τοῦ μακρυνοῦ Μεξικικοῦ κοιλάδα... Δὲν εἶχα ἀκούσει ποτὲς νὰ μιλᾶνε γιὰ τὴν παρὰξενιην αὐτὴν πολιτεία ποῦ εἶχε σταματήσει νὰ ζῆ μέσα στὴν καρδιά τοῦ Μεσαιῶνα. Πῆγα πρὸς αὐτὴν ἀμέριμνα, καὶ μοῦ παρουσιάστηκε στὸ τέλος τοῦ ταξειδιοῦ μου σὰν ὄραμα καὶ σὰν ἀποκάλυψη, ἀπαράλλαχτα ὅπως στοὺς τραχειοὺς καὶ παρθενικοὺς ἀπὸ γνώσες σταυροφόρους ἐπαρουσιάζονταν, στὰ διαστήματα τοῦ μεγάλου τους πρὸς τὴν ἁγία Ἱερουσαλήμ δρόμου, πολιτεῖες ποῦ ζοῦσαν ξένες πρὸς τοὺς θρύλλους καὶ τῆς παραδόσεις ποῦ μέσα στοὺς αὐστηροὺς καὶ πένθιμους πύργους τοὺς τοὺς εἶχαν διαβιβάσει οἱ πεθαμένοι τους πλέον πρόγονοι καὶ οἱ ξανθοί, πλανητικοὶ τροβαδοῦροι...

·*·

“Ἐνα μικρὸ, τροχοφόρο βαποράκι μ’ ἐπῆρε ἀπὸ τὴν καθαρὴ, πέτρινην ἀποβάθρα τῆς Écluse ὅπου, σοβαροὶ μέσα στοὺς πυκνόμαλλους σκούφους τους καὶ τὰ ξύλινά τους τσόκαρα, ἐστέκονταν οἱ γέροι Ὀλλαντοὶ χωρικοὶ καπνίζοντας τῆς μεγάλης, πῆλινες πίτες τους, καί, χτυπώντας ἀργὰ μὲ τοὺς βαρειοὺς του τροχοὺς τὰ κατάστιχτα ἀπὸ λευκὰ νούφαρα πράσινα τοῦ καναλιοῦ νερά, χάθηκε σὲ λίγο μέσα στῆς πρασινάδες καὶ τὰ φυλλώματα ποῦ καθρεφτίζόντουσαν μονότονα καὶ ἀδιάκοπα μέσα στὸ φιδωτὸ κανάλι. Μιᾶς ὥρας εἰδυλλιακὸ ταξεῖδι... Ἡ πράσινη μονοτονία τῶν ἀπέραντων πεδιάδων ἐχοβότανε κάποτε ἀπὸ κανένα μικρὸ τραῖνο ποῦ, σφουρίζοντας ὕστερικὰ, περνοῦσε γεμίζοντας μαύρους καπνοὺς τὰ γύρω, τρομάζοντας τὰ νεαρὰ ἄλογα ποῦ ἐπαιζαν μὲ σκιρτήματα στὴ γλῶσσι καὶ κάνοντας τὰ μεγάλα ξαπλωμένα βώδια νὰ σταματᾶνε τὸ αἰῶνιο, ρυθμικὸ τους ἀναμάσημα γιὰ νὰ τὸ κυτᾶζουν μὲ τὰ ὑγρά, ἀδιάφορα μάτια τους. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ καναλιοῦ ἀνεβαίνανε αὐστηρὰ τὰ μεγάλα δέντρα κ’ ἔτσι ἴσια, ἀκίνητα καὶ μεγαλόπρεπα μέσα στὴν ἱερουργικὴ γαλήνη τῆς φύσης, φέρνανε στὸ νοῦ τοὺς

Ἐλβετοὺς φύλακες τῶν παλεῖκῶν καθεδρῶν τοῦ Βορρά ποὺ στέκουνε σὰν ἀγάλματα μπρὸς στής σκοτεινές τους εἰσόδους. Κάποιοι μῦλοι γυροῦσαν στὸ σταχτερὸ κενὸ τὰ ξωτικά τους φτερά καὶ ποῦ καὶ ποῦ κανένα χαμένο στὴν ἐρημιὰ φλαμαντικὸ χωριὸ σημείωνε τὴν ὑπαρξή του ὑψώνοντας στὸν ὀρίζοντα τοὺς μαύρους καπνοὺς τῶν καλυβιῶν του καὶ τὸ μυτερὸ κωδωνοστάσιο τῆς ἐκκλησίας του. Τίποτ' ἄλλο ... Κάθε τόσο μόνο ἐσταυρώνονταν μὲ τὸ κανάλι ποὺ ἀκολουθοῦσαμε ἄλλα κανάλια, παρόμοια σὲ εἰδυλλιακὴ θλίψη καὶ ἀκινήσια. Ἦτανε ἀνοιξή· ἦταν Μάης καὶ ἡ φλαμαντικὴ φύση ἦτανε χτυπητὰ πράσινη ἀλλὰ ἦταν μονότονη, ἀνέκφραστη καὶ θλιβερὴ σὰν ἐκείνες ποὺ βλέπει κανεὶς σὲ μερικὲς παλῆς λιθογραφίες ποὺ παριστάνουνε τοπεῖα τοῦ Ρήνου μ' ἓνα τυπικὸ ἐρειπωμένο πύργο στὴν κορφὴ ἐνὸς ἀπτύχτου βουνοῦ. Ὡ, αὐτὴ ἡ θλίψη καὶ ἡ ἐγκατάλειψη καὶ ἡ σιωπὴ τῆς Φλαμαντικῆς φύσης... Ὅπως τὴν παριστάνουνε τὰ μελαγχολικὰ τοπεῖα τοῦ Μέμλινγκ καὶ τοῦ Βάν-Ἔϊκ μοιάζει μὲ τῆς ὥραιες ἐκείνες ὑπάρξεις ποὺ τῆς βλέπει κανεὶς ἀκίνητες στὸ φέρετρό τους, μὲ τὰ λευκά τους χέρια σταυρωμένα στὰ στήθη τους ποὺ δὲν πάλλουνε πιά καὶ μὲ τὰ χεῖλια τους κέρινα γιατί τὰ φίλησε ὁ θάνατος, καὶ ποὺ διατηροῦνε μίαν ἐκφραση ζωῆς ποὺ φέρνει ἀπειρη θλίψη γιατί εἶνε κρυστάλλωμένη... Τέτοια ἦταν ἡ γύρω ἡσυχία—κανένα πουλὶ στὰ φυλλώματα, καμμιὰ ψυχὴ στοὺς ἀτέλειωτους ἀμαξωτοὺς δρόμους ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸ κανάλι. Τὰ τοπεῖα ποὺ ἔβλεπα ἦταν ἀληθινὰ εἰδυλλιακὰ τοπεῖα—κι' ἦταν ὅμοια μὲ τὰ τοπεῖα τοῦ Βαττώ ἀλλὰ χωρὶς τῆς μαρκησίας. Ἡ μαρκησίας, θάλεγε κανεὶς, μόλις εἶχαν φύγει στὸ πρῶτο ἀνατρίχισμα ἐνὸς ψυχροῦ ἀέρα καὶ γι' αὐτὸ τὰ τοπεῖα φάνταζαν πιότερο ἄδεια καὶ μελαγχολικὰ ...

Τὰ νερὰ τοῦ καναλιοῦ εἶχαν τὸ χροῶμα τῶν σκιερῶν, ἀκύμαντων νερῶν τοῦ Νησιοῦ τῶν Νεκρῶν τοῦ Μπαϊκλιν. Καὶ τὸ ταξεῖδι μας ἔμοιαζε μ' ἓνα ταξεῖδι εὐτυχισμένων ψυχῶν πρὸς τὰ γαλήνια πεδία τῶν Ἑλυσίων—τόσο ὥραϊο καὶ τόσο κρῦο ποῦ ἦτανε ...

Ἀρχίνησε νὰ βρέξει.

Δὲν ξέρω τίποτα τὸ θλιβερότερο ἀπὸ τὴ βροχὴ ποὺ πέφτει μονότονη καὶ μάταιη στῆς βορεινές αὐτὲς χῶρες ποὺ τῆς σκεπάζει ἓνας οὐρανὸς αἰῶνια μολυβένιος, ποὺ ἀνασαίνουν ὑπομονητικὰ μέσα στὴ νέκρα καὶ τὴν ἐγκατάλειψη καὶ τῶν ὁποίων τῆς ἀμμουδερές, ἐγκαταλειμμένες ἀχτὲς δέρνει ἡ ἀτέρμονη θάλασσα τοῦ Βορρά, ψυχρὴ ἀπὸ τοὺς πάγους τοῦ Πόλου, μαύρη καὶ διαρκῶς τρικυμιώδικη ...

Στὴν Ἑλλάδα ἡ βροχὴ, καθὼς κλείνει σχεδὸν πάντα τὴν καταιγίδα καὶ καταβάζει κοκκινόχρωμα ρυάκια καὶ ἀφρισμένους χεῖμαρρους καὶ σπάζει ὡς καὶ τὰ κλαριά τῶν δέντρων, ξυπνάει μέσα στῆς ψυχῆς μιὰ εὐδιαθεσία ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ κεντριστικὸ ἄρωμα τῆς νοτισμένης γῆς καὶ μιὰ διάθεση πρὸς ἐργασία ποῦ ἐρχεται ἀπὸ ἓνα ξανάνειωμα τῶν φυλλοκάρδιων μας—τέτοιο ποῦ καὶ τῶν λουλουδιῶν ποὺ ποτίστηκαν' στὴ Γαλλία, ἡ βροχὴ κάνει κανένα νὰ σκέπτεται

μυρωμένα καλλωπιστήρια κυριῶν καὶ κρεβάτια ρυθμοῦ Λουδοβίκου δεκάτου τετάρτου, καὶ τοῦ φέρνει μιὰ τάση πρὸς ἀποκάρωμα σὰν ἐκείνη πού ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ ὄρες βιασμένης, τεχνητῆς ἡδονῆς· στὴν Ἑλβετία ἡ βροχὴ κάνει τὴ σκέψη νὰ ζωγραφίσῃ ἀγροτικὲς εἰκόνες ζωῆς καὶ ἀγάπης γαλήνιας μέσα στὰ καρυδένια τῆς σαλῆ τὰ περικυκλωμένα ἀπὸ κισσοὺς καὶ τὰ λησμονημένα ἀνάμεσα ἀπὸ πανύψηλα δέντρα περιτειχιωμένων κήπων· στὴν Ἰταλία, ὅπου ὅλη ἡ τέχνη καὶ ἡ ζωὴ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τῆς παπικῆς χριστιανωσύνης, αἰστάνθηκα πάντα τὴν ἀνάγκη νὰ πιστέψω καὶ νὰ προσευχηθῶ. Γι' αὐτὸ ἡ βροχὴ στὴ Νεάπολη μ' ἔφερε πρὸς τὴ Santa Maria della Pietra ὅπου ἐλησμονήθηκα μπρὸς στὴν κρύπτη ἐνὸς πεθαμένου Χριστοῦ ὅπου καίνε πάντα ὠχρὰ κερὰ κ' ὅπου ἡ ἀιμόσφαιρα μυρίζει ὕγρασία τάφων· στὴ Ρώμη μιὰ βροχερὴ Κυριακὴ μ' ἔσυρε πιστὸν στὴν ἐπιβλητικὴ σὲ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἱεροτελεστία ἐκκλησίᾳ τοῦ Σιξτίνου καὶ στὴ Βενετία δὲν παράλειψα νὰ περάσω δυὸ βροχερὲς ὄρες στὴν ἐρημικὴ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας Ἀλβίτσας ὄνειρευόμενος μπροστὰ στὰ ἔργα τοῦ Τιέπολο... Ἡ Ἀγγλία θὰ ἦταν γιὰ μένα ἀκατοίκητος μὲ τὴ βροχὴ τόπος ἂν δὲν εἶχε τῆς λέσχης μὲ τ' ἀρχοντικά των τζάκια, τὰ βαρεῖά των δρύινα ἔπιπλα καὶ τῆς αὐστηρῆς των βιβλιοθήκης μέσα στὴν ἡσυχία τῶν ὁποίων μορεῖ κανεὶς ν' ἀναζῆ ὅ,τι διαβάζει.

Στὴ Φλάντρα ὅμως ὅταν βρέχει πάνω ἀπὸ τῆς ἀπελπιστικὰ πράσινες πεδιάδες καὶ τὰ μαῦρα κανάλια καὶ τοὺς πένθιμους ἀμμόλοφους τοὺς γεμάτους φύκια πού βγάζουνε τὰ κύματα, χάνει κανεὶς τὴ συναίσθησι τῆς ζωῆς τῆς χιτῆς καὶ τῆς ζωῆς τῆς αὐριο καὶ πέφτει σὲ μίαν νεκρικὴ ἐγκατάλειψη πού δὲν ποικίλλεται ἀπὸ κανένα πόθο, καμμιὰν ἀναπόληση καὶ καμμιὰ σκέψη. Στὸ θέαμα τῶν φύλλων πού πέφτανε μ' ἓνα ἄτονο τάλαντευμα ἀπὸ τῆς σταγόνες τῆς βροχῆς μέσα στὸ μαῦρο κανάλι ὅπου τὰ νούφαρα ἀνθίζουν καὶ πεθαίνουνε μάταια, αἰσθανόμουνα τὴν καρδιά μου νὰ σφίγγεται ἀπὸ ἓνα ἀπροσδιόριστο πόνο καὶ τὴν ψυχὴ μου νὰ λιχνίζεται μέσα σ' ἓνα μολυβένιο κενὸ τέτοιο πού νοιώθει ὁ ταξειδιώτης γυρνῶντας σὲ μακρυσμένα μέρη πού δὲν τοῦ ἀνακαλοῦνε κανένα ἀπὸ τὰ τοπεῖα καὶ πού δὲν τοῦ φέρνουνε κανένα ἀπὸ τὰ συναισθήματα πού εἶδε καὶ αἰστάνθηκε στὴν πατρίδα του—στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου. Τὸ ταξειδι μας πρὸς τὴ Bruges, μονότονο καὶ κενὸ καθὼς ἦτανε μ' ἕκانه νὰ φαντάζουμαι ἓνα ταξειδι ἐραστῶν στὰ Κύθηρα—ἓνα ταξειδι πού πρόφρασε νὰ τὸ βρῆ ὁ Κόρος καὶ τὸ Χυνόπωρο κ' ἐδόθηκε καιρὸς στὴ βροχὴ καὶ τὴν ἀήδεια νὰ ξεφυλλίσουνε τῆς ἀνθινες φανταστικὲς γιρλάντες καὶ νὰ ξεβάψουνε τὰ αἰθέρια χρώματα τοῦ καραβιοῦ πού τοὺς ἐπῆγανε στὸ βωμὸ τῆς ὡραίας Θεᾶς ...

✱

Ἄξαφνα, στὸ φόντο τοῦ οὐρανοῦ πού εἶχε τὸ χροῖμα τελματωδῶν νερῶν, διαγράφηκαν, σὰν τρεμουλιματῆς καὶ ἀβέβαιες πινελιῆς ἀκουαρέλλας, ἡ μαῦρες γραμμῆς γοθικῶν κωδωναστασιῶν καὶ μεσαιωνικῶν πυργίσκων καθεδρῶν· ὅσο πλησιάζαμε τόσο ἡ γραμμῆς ἔπερναν τὴ στερεότητα τῶν παραστάσεων χάλκινων ἀνάγλυφων καὶ

τέλος, σὲ μιὰ κλίση τοῦ καναλιῦ, ἀποκαλύφτηκε ἡ Bruges, ἀστή-
ριχη κι' ἀθέμελη πάνω ἀπὸ τὰ νερά καὶ μέσα στους σταχτεροὺς τῆς
ομίχλης πέπλους ...

... "Ὅταν ἡ θινελλώδικη Ναπολεόντια πνοή, ποὺ ἔπνευσε ἀπὸ
τὸ νησί τῆς Ἑλβας, ἐσάρωνε ἀπὸ τὴ δαντελλωτὴ Αὐλὴ τῆς Γαλ-
λίας τὸν τελευταῖο τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων, τὸν ἀσχημάτιστο βα-
σιλέα Λουδοβίκο XVIII καὶ ἐπέβαλε ξανὰ στὴν εὐγένεια τοῦ ὀνό-
ματος καὶ τοῦ αἵματος τὴν εὐγένεια τοῦ σπαθιοῦ καὶ τῆς αὐτοδη-
μιουργίας πάνω στὸ πεδίο τῶν μαχῶν, πολλοὶ εὐγενεῖς τῆς Αὐλῆς,
οἱ τελευταῖοι τῶν διαιωνισθέντων οἴκων τους, ἐθεώρησαν προσβλη-
τικὸ νὰ υποκλίνονται σ' ἓναν Αὐθέντη τῆς Τύχης καὶ παρατώντας
τὴν παρδαλὴ καὶ πομπώδη ὄπως τὰ σαλόνια τῶν ὀψίπλουτων
Αὐλῆ τοῦ Αὐτοκράτορα, πῆγαν νὰ τελειώσουν τὴ ζωὴ τους στους
ἐπαρχιακοὺς τους πύργους. Ἐκεῖ, περιτριγυρισμένοι ἀπὸ τῆς εἰκόνας
τῶν αὐστηρῶν τους προγόνων ποὺ ἔζησαν καὶ πέθαναν «γιὰ τὸν
Θεὸ καὶ γιὰ τὸν Βασιλέα», μὲ κατάκλειστα τὰ παράθυρά τους πρὸς
τῆς ἡμέρας τῶν θριάμβων καὶ τῶν κλονισμῶν τῆς πατρίδας τους,
προσπαθοῦσαν μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα πολεμικῆς Αὐτοκρατορίας
ν' ἀναπνέουνε τὸν ἀέρα τῆς ἀβρῆς Βασιλείας. Οἱ εὐγενεῖς, ντυμένοι
μὲ τῆς δαντέλλες τῶν Λουδοβίκων καὶ φορῶντας ἀντὶς γιὰ ὑπο-
δήματα κομψὰ σκαρπίνια μὲ ἀργυροῦς φιόγκους, ἀναπολοῦσαν
ἀναμετρεῖς τους ἐπεισόδια καὶ ἐρωτικά σκάνδαλα τῶν παλαιῶν
καλῶν ἡμερῶν, ἢ δὲ πυργοδέσποινες ἐπέμεναν ν' ἀνανεώνουν
σὲ μιὰ παλῆὰ πάντα μόδα τῆς ρόμπες τους, νὰ πουδραρί-
ζονε τὰ μαλλιά τους καὶ νὰ γράφονε πρὸς τῆς φίλες τους ἐπιστο-
λὲς πολιτικοφιλολογικῆς στὸ ὕφος τῆς κυρίας ντὲ Σεβινιέ, ξένες καὶ
ἀδιάφορες πρὸς τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ποὺ τοὺς
εἶχε ὑψώσει σὰν νευρόσπαστα ἀπὸ τὴν ἀσημότητά τους «ὁ μέγας
τυχοδιώχτης» ὅπως ἀρέσανε νὰ καλοῦν τὸν Ναπολέοντα τὸν πρῶτο...

Ἡ πρώτη μου ἐντύπωση ἀπὸ τὴ Bruges φέρνει ἀβίαστα στὸ
νοῦ μου τὴν παραλληλικὴν αὐτὴν εἰκόνα. Μέσα σ' ἓνα αἰῶνα ἀφο-
μοιωτικῶν πνεύματος ποὺ ἔσβυσε κάθε ἐντόπιο χρωμα γιὰ νὰ ξανα-
βάψῃ ὅλα μὲ κοσμοπολιτικὸ χρωμα, σ' ἓναν αἰῶνα ποὺ ἢ πόλεις
διατηρᾶνε μιὰ κάποια ἀτομικότητα μόνο καὶ μόνο ἀπὸ τ' ἀρχαῖα
τους μνημεῖα, ἔβλεπα μπρὸς μου μιὰ πολιτεία ποὺ ὕψωνε στὸν δρι-
ζόντα τοὺς αὐστηροὺς ὄγκους τῶν μεσαιωνικῶν τῆς καθεδρῶν καὶ
πύργων, μιὰ πολιτεία ποὺ ἦταν μεσαιωνικὴ ἴσα μὲ τὴ νέκρα καὶ
τὴν ἐγκατάλειψη μὲ τὴν ὁποία τὴν τύλιγε ὁ πένθιμος οὐρανὸς τῆς.

Ἡ Bruges εἶνε ἡ μοναδικὴ στὸν κόσμον πολιτεία ποὺ δὲν πνί-
γεται ἀπὸ τὸ παρελθὸ τῆς γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν πέθανε σιγὰ κι' ἀσθε-
νικὰ μὰ ἔπαυε νὰ ζῆ ἀπότομα - κι' ἡ διαφορὰ τῆς ἀπὸ τῆς ἄλλης
«ἱστορικῆς πόλεις» εἶνε ὅποια μπορεῖ νὰ εἶνε ἡ διαφορὰ μεταξὺ μιᾶς
γυναίκας ποὺ πέθανε στὴν ὥριμὴ τῆς ἀνθησὴ ἀξιαφανα καὶ μιᾶς ποὺ
ἔσβυσε ἀπὸ ἀργὸ μαρασμό.

Γυρῶντας τὴ Βενετία αἰσάνθηκα πάντα μιὰ παράξενη ἀδιαθεσία στὸ θέαμα τῶν ξεπλυμένων ὑγρῶν τοίχων καὶ τῶν μαρμάρινων προστυλιῶν τῶν ἀναχτόρων τῆς πάνω στὰ ὁποῖα ὁ Καιρὸς ἔχει ἀφήσει τὰ καταστρεφτικά, μαρματωδὴ του σημάδια. Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ἔντονου φωτὸς καὶ τῶν χρωματισμῶν τῆς θάλασσας δὲν ἐπιτρέπουνε στὴ Βενετία νὰ ἐκτίθεται νεκρή.

Τὸ φῶς δὲν εἶνε γιὰ τὰ μεσαιωνικὰ χίτριά ὅπως ἡ βροχὴ δὲν εἶνε γιὰ τὸν Παρθενῶνα. Εἶνε πάρα πολὺ μυστικοπαθὴ τὰ γοθικὰ μνημεῖα καὶ ἀνάχτορα γιὰ νὰ ὑποφέρουνε στὰ παιγνίδια μιᾶς θάλασσας αἰῶνια νέας καὶ ἐνὸς φωτὸς σκληροῦ. Κερδίζουν στὸ μυστήριο τῶν ὀμιλῶν καὶ στὴ μελαγχολία τῆς βροχῆς γιὰτὶ τὰ δυὸ αὐτὰ στοιχεῖα σβύνουνε τῆς λεπτομέρειες καὶ ἐπιτρέπουνε στὴς μάζες νὰ ὑψώνονται σ' ἓνα φρόντο μυστικισμοῦ τόσο ταιριαχτὸ μὲ τὴν ἐποχὴ πού τὰ ἐγέννησε. Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ λευκοῦ ἀρχικοῦ χρώματος καὶ τοῦ μαύρου τοῦ καιροῦ πάνω στὰ Βενετικὰ μάρμαρα τὰ σκαλισμένα μὲ τοὺς λεπτοὺς, ὑπομονητικὸς μαυριτανικοὺς, βυζαντινοὺς καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως ρυθμοὺς — ἀκόμα μιὰ παρδαλότητα πού χτυπάει ἄσχημα στὸ μάτι ἐνὸς αἰσθητικοῦ πού δὲν ἀρέσκεται στὴ θελχτική σύγκριση τῶν bric à brac — δὲν ἀφήνουν τὰ συναισθήματα νὰ βυθιστοῦνε, χωρὶς νὰ κοπιάσῃ γι' αὐτὸ ἡ φαντασία, στὴς ἐποχὲς τῆς πραγματικῆς ζωῆς τῆς πόλης μὰ τὰ κρατᾶνε σὲ μιὰ χαώδη ἀοριστία πού κουράζει τῆς αἰσθήσεις καὶ φέρνει στὸ τέλος τὴν ἀδιαθεσία πού αἰστάνεται κανεὶς τριγυρῶντας ἄσκοπα μέσα σὲ μουσεῖα πού κλείνουν μέσα των διαφορὲς καὶ ξένες ἀναμεταξύ τους ἐποχὲς. Δὲν λέω ὅτι ἡ Βενετία δὲν ἔχει τίποτα πού νὰ μὴν κἀνῃ ἓνα αἰσθητικὸν νὰ ζήσῃ, ἓνα μυστικοπαθὴ νὰ λησμονηθῇ κι' ἓναν ἱστορικὸ ν' ἀναπολήσῃ. Ἡ Βενετία εἶνε ἓνα μουσεῖο — ἀλλὰ δὲν εἶνε ἓνα σύνολο. Ἡ καθαρὴ γοθικὴ τέχνη βρῖσκεται ἐκεῖ σ' ὅλη τῆς τὴ μεγαλοπρέπεια στὸ μνημεῖο τοῦ Δόγη Μοροζίνι, ὅπως ἡ Ἀναγέννηση σιτὸν τάφο τοῦ Δόγη Ἀντώνιο Βενιέ, ὅπως ἡ ἰταλικὴ γοθικὴ στὴν ἐκκλησία πού ὑψώνεται ἀντίκρου στοὺς Ἅγιους Γκιοβάνι καὶ Παῦλο, ὅπως ἡ ντεκαντὰνς τοῦ 16ου αἰῶνα στὸ πομπῶδες μνημεῖο τοῦ Δόγη Πεζάρο. Ὅλες ἡ ἐποχὲς κι' ὅλοι οἱ ρυθμοὶ βρῖσκονται στὰ παλάτια τῆς. Ἀλλ' ἡ πόλεις-μουσεῖα δὲν ἔχουνε μορφή. Ἐκεῖ πηγαίνει κανεὶς ὅταν ζητάει μιὰ λεπτομέρεια πού τὸν ἐνδιαφέρει κι' ὄχι μιὰ συνολικότητα πού στεροῦνται. Καταλαβαίνω γιὰτὶ ἀσχολήθηκε μ' αὐτὴν ὁ Ράσκιν ἀλλὰ δὲν ἀντιλαμβάνομαι γιὰτὶ πῆγε πρὸς αὐτὴν ὁ Μπαρές.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ Bruges θὰ μὲνῃ πάντα στὴν ἀνσμνήσή μου σὰν ἓνα πένθιμο καὶ μυστικοπαθὸ σύνολο — σὰν μιὰ πολιτεία πού ἀναπνέει ἀπ' ὅλους τῆς τοὺς πόρους τὸ βαρὺ, σκοτεινὸ Μεσαιῶνα πού δὲν ἐγνώρισε τὴν κατὰπτωσή του. Δὲν εἶνε στὰ μουσεῖα τῆς, στὴς καθέδρες τῆς καὶ στοὺς ἀύργους τῆς πού πρέπει νὰ εἰσχωρήσῃ κανεὶς γιὰ νὰ μπῆ μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ μέσα «στοὺς σκοτεινοὺς θάλαμους τοῦ Καιροῦ», γιὰ νὰ θυμηθῶ ἓνα ὑποβλητικὸ στίχο τοῦ Λόνγκφέλλου. Ἐκεῖ τίποτα δὲν φέρνει τὴν ἀντίθεση τῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τὰ μαυρισμένα κανάλια πού καθρεφτίζουνε τὴν ἐγκατάλειψη τῶν μαυρισμένων τῆς σπητιῶν, ἴσα μὲ τοὺς πέτρινους, ἔρημους δρό-

μους της ὅπου θαρρεῖ κανεῖς πῶς ἀντηχᾶνε ἀκόμα ἢ βαρειές μεσαι-
ωνικῆς καρότσες τῶν εὐγενῶν....

Ἡ Bruges-la-Morte, ὅπως τὴν τιλοφορεῖ ὁ Ρόντεμπαχ σ' ἓνα του βιβλίου πού δὲν ἔχει τίποτα τὸ ὑποβλητικὸ καὶ τὸ ὄραϊο ἔξόν ἀπὸ τὸν τίτλο, εἶνε μιὰ νεκρὴ πολιτεία, μὰ ἡ νέκρα της πού ἔχει καθρεφτιστεῖ ἀπὸ αἰῶνες μέσα στὰ ἔρημα κανάλια της τὰ ὁποῖα καμμιά βάρκα, καμμιά

«γόντολα τῆς χαρῆς, τοῦ ἔρωτα γόντολα.»

ὅπως λέει ὁ ποιητής, δὲν διασχίζει πειά, δὲ φέρνει συναισθήματα παρόμοια μ' ἐκεῖνα πού γεννάει στὸν περιπλανώμενο ξένο ἢ χτυπητὴ ἀντίθεση τῆς ζωῆς τ' οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας καὶ τοῦ θά-
νατου τῆς πόλης, στὴ Βενετία. Ἡ Bruges εἶνε πεθαμένη· οἱ ἴσκιοι τῶν καμπαναριῶν της ἐσβύστηκαν πιά στὴν τελματώδη ἀκινησία τῶν καναλιῶν της· στοὺς πέτρινους, ἀντηχητικὸς δρόμους της δὲν περ-
ναεῖ θριαμβικὴ ἢ ζωὴ· οἱ λιγοστοὶ τους διαβάτες ἔχουνε στὸν ἀέρα τους κάτι ἀπὸ τὴν ἀοριεσία καὶ τὴ μοῦχλα πού ἐπικάθονται στῆς παλιῆς στάμπες καὶ μόνο μαυροντυμένες, ἀνώνυμες γρηοῦλες περ-
νᾶνε ἀργὰ τῆς ξεχασμένες γέφυρες πηγαίνοντας στῆς σκοτεινῆς ἐκκλησίαις :

«mettre leur cœur en ex-voto»

ὅπως λέει ὁ ποιητής τῆς «Φλάντρας» Verhaeren. Ἡ νέκρα της ὁμως εἶνε τόσο συνολικὰ ἀρμονικὴ κι' ὁ ὄριζοντάς της τόσο σύμ-
φωνος μὲ τὴν ἐγκατάλειψή της πού ἡ Bruges ἢ πεθαμένη φέρνει
στὸ νοῦ :

Les mortes en leur temps jeunes et desirées....

τῆς πεθαμένες ἐκεῖνες ὑπάρξεις πού τῆς ἀντικρύζει κανεῖς μαρμαρω-
μένες, μ' ἓνα αἰῶνιο μεῖδίαμα γαλήνης στὰ κλειστά τους χεῖλη, τῆς
ὑπάρξεις τῆς εὐγενικῆς πού ἀκινητᾶνε μὲ τὰ λευκά τους χέρια ἐνω-
μένα σὲ προσευχὴ πάνω σὲ λίθινους τάφους, πλάι σὲ πυργοδοεσπότες
πού στάθηκαν στὴ ζωὴ του, «chevaliers sans peur et sans repro-
che», μέσα σὲ ὑγρά ὑπόγεια καθεδρῶν τῶν χωρῶν τοῦ Βορρά. Δὲ
φέρνουνε τὸ μικρὸ τοῦ θανάτου συναίσθημα ἢ νεκρῆς αὐτῆς πού φαί-
νονται κοιμισμένες ἕναν καλὸν ἕπνο καὶ τῶν ὁποίων ἢ τσάκισες τῶν
μακρῶν τους ἐσθητῶν εἶνε τόσο κανονικῆς καὶ ἀτσαλάκωτες. Ἔχουνε
στῆς ἄκρες τῶν χελεῖων τους κάτι ἀπὸ τὴ μελαγχολικὴ γλυκύτητα τῆς
Belle au bois dormant καὶ στὸ ἀβίαστο κλείσιμο τῶν ματιῶν
τους κάτι ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ γαλήνη τῶν πυργοδοεσποινῶν πού καὶ
νεκρῆς ἀκόμα δὲν γεννᾶνε μιὰ προσβλητικὴ γι' αὐτῆς συμπάθεια ἀλλὰ
τὸν θαυμασμὸ ἀνάμυχο μὲ τὸ δέος....

Τὸ μικρὸ βαποράκι πλεύρισε ἀποκαμωμένα σὲ μιὰ ξύλινη ἀπο-
βάθρα κι' ἀποβιβάστικα βιαστικὰ γιὰ νὰ χωθῶ σὲ μιὰν ἀπὸ τῆς τυρ-

ραγνισμένες καρότσες με της βαρειές ρόδες και τή θαμπή εμφάνιση πού περίμεναν ξεχασμένες ἐκεῖ σέ κάποια γωνία. Ἡ καρότσα πῆρε τρικλίζοντας τοὺς δρόμους πού ἔφερναν στό ξενοδοχεῖο πού μοῦ εἶχε προωρίσει ὁ ἀμαξᾶς τῆς Bruges. Ἀχνά και φαντασμαγορικά διαφαίνονταν ἀπὸ τὰ νοτισμένα τζάμια τῆς παλαιῆς καρότσας οἱ πέτρινοι δρόμοι, ξεπλυμένοι ἀπὸ τὴ βροχὴ και διπλοῖ στό πλάτος ἀπὸ τὴν ἔρημιά τους. Ἡ σιλουέτιες μικρῶν δέντρων περνοῦσαν σ' ἓνα ὄραμα στωϊκῆς ἀγωνίας στὴν πάλῃ τους με τὸν ἀγέρα και τὴ βροχὴ... Καρότσες διασταύρωναν τὴ δική μου και κάρρα σερόνομενα ἀπὸ παχύκνημα φλαμαντικά ἀλόγατα, ἐλικνίζόντουσαν βαρειά κι' ὀκνά πάνου στῆς πέτρες τοῦ δρόμου. Ποῦ και ποῦ ἐπρόβαλε τὸ ἀόριστο φόντο κάποιας γοιδικῆς ἐκκλησίας με τὰ μεσαιωνικά πολύχρωμα παράθυρά της και κλεισμένες πόρτες, βαρειές ἀπὸ τὴν ἐπισώρευση τῶν σκαλισμάτων τους. Τὰ κανάλια εἶχαν ἓνα χρώμα λήθης κι' εἶχαν δέσει στὴν πένθιμή τους ἐγκατάλειψη τῆς γραμμῆς τῶν σπητιῶν πὸ ἐκαθρεφτίζονταν σ' αὐτά, ἐνῶ πάνου στῆς δυὸ τῶν ἔρημων γεφυριῶν ἄκρες, μαρμότερα ἀγάλματα ἀγίων ἐξεπλυνόντουσαν στωϊκά ἀπὸ τὴ μονότονη βροχὴ....

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

LEÓN-PAUL FARGUE :

ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΟ.

Μούχρωμα. — Μιὰ λάμπα ἄπλωσε τὰ φτερά της μέσα στό δωμάτιο. — Καί κάποιος ἀπίθωσε τὸ χέρι στόν ὦμο μου. Ἐκεῖνη ἔφυγε. Εἶπε μιὰ ἀγριωπὴ φωνή. — Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, ἀκούονταν τὰ κουρασμένα ποδοχτυπήματα τῆς ζέστης, ὑπόκωφες φωνές, μιὰ χαϊδιάρια φωνή, κι' ὕστερα οἱ βροιδυνοὶ θόρυβοι οἱ πὸ δροσεροί. Ἐνα παράθυρο χωρὶς μερτέδες ἄφινε νὰ φαίνεται ἡ πόλη ὅπου ἔπεφταν οἱ ἀντικατοπτρισμοί, και τὸ φόντο τῶν δρόμων πού σὰν ποτάμι σαλεύει....

Ἐκεῖνη ἔφυγε. Ἀνοιξα χωρὶς θόρυβο τὴν πόρτα στὴν ὀλοσκοτεινὴ σκάλα. Ἐξω στό κεφαλόσκαλο μονάχα τὸ βαθὺ παράπονο μιᾶς βρύσης ἀκουότανε. Ἀλλ' εἶδα τὸ χέρι τῆς Νύχτας νὰ γλυστῶρᾷ πάνου στό κάγγελο, μπροστά στό δικό μου....

Μπῆκα στό δωμάτιο. Μερικά φορέματα πού γνώριζα τόσο και πὸ ἐκεῖνη εἶχε ἀφίσει πάνω σέ μιὰ καρδέλα, ἔπεσαν ἀμέσως στό μάτι μου. Πῆγα γιὰ νὰ τ' ἀγγίσω και νὰ τὰ νοιώσω. Ἀληθινά, μέσα στό μισόφωτο, μονάχα Ἐκεῖνη τρεμοσάλευε ὀλόγυρα. Κι ἡ ματιὰ της ἔλαμπε σὰν στοιχεῖο στὴν καλύτερή του φόρμα.

Κι ἔμενα ἐκεῖ χωρὶς νὰ τολμῶ νὰ κωνηθῶ και νὰ κλάψω, γιὰ τὴν ἐννοιωθὰ περίπαθα κοντά μου, ἀπὸ ἓνα ἑλαφρὸ ρίγος πού περνοῦσε ἄνω ἀπὸ τὰ χεῖλή μου....